

KLASİK GİTARDA ÇAĞDAŞ TEKNİKLER

Tolgahan Çoğulu*
Ş. Şehvar Beşiroğlu

Özet

Çağdaş klasik Batı müziği, 20. yüzyılın ikinci yarısından 21. yüzyıl başlarına kadar geçen dönemde büyük bir dönüşüm yaşamıştır. Bu dönüşümde önemli bir yere sahip olan avant-garde müziğin özellikleri, yeni tını, ses ve efekt arayışlarıdır. Bu akım, klasik gitar müziğini etkisi altına almış, bestelenen eserlerde çeşitli tınılara, efektlere, renklere, dinamiklerin çok geniş bir aralıkta kullanımına, yeni notasyon sistemlerine ve farklı akort düzenlerine yol açmış ve bu özelliklerin klasik gitara uygulanması için klasik gitarda çağdaş teknikler önem kazanmıştır. Klasik gitar, ahşap ses kutusuna ve naylon tellere sahip olması, sağ el tırnaklarıyla çalınması gibi unsurlar sonucunda zengin bir tını paletine sahiptir. Besteciler ve gitaristler, çalgının bu avantajını değerlendirip eserleri için birçok çağdaş teknik kullanmışlardır. Bu makalede klasik gitarda çağdaş tekniklerin incelenmesi ve kategorizasyonu amaçlanmaktadır. Bunun için çağdaş klasik gitar repertuarındaki eserler analiz edilmiş ve çağdaş teknikler tespit edilmiştir. Çağdaş tekniklerin ayrıntılı açıklamaları makalede verilmiş ve notasyonları repertuardan örneklerle gösterilmiştir. Bu teknikler makalede yedi başlıkta incelenmiştir: vurmali teknikler, mikroton teknikleri, alet kullanımı, parmak vurma teknikleri, multifonikler, hazırlanmış gitar ve diğer teknikler. Vurmali teknikler, çağdaş klasik gitar müziğinde en yaygın olarak kullanılan çağdaş tekniklerden biridir. Klasik gitarın yapısı itibarıyla yeni buluşlara çok açık olan vurmali teknikler, dört farklı türde klasik gitarda kullanılmıştır. Bir diğer yaygın teknik mikroton tekniğidir. Klasik gitarda mikroton tekniği, altı başlıkta incelenmiştir. Ayrıca alet kullanımı tekniği ile birçok tını ve efektin yaratıldığı analiz edilmiştir. Bunların dışında bir bağlama ve elektro gitar tekniği olan parmak vurma tekniğinin, üflemeli çalgılarda kullanılan multifoniklerin ve hazırlanmış piyanonun icadının klasik gitardaki yansımaları da makalede incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Klasik gitar, çağdaş teknikler, mikrotonal müzik, avant-garde, vurmali teknikler, multifonik, hazırlanmış gitar

CONTEMPORARY TECHNIQUES ON THE CLASSICAL GUITAR

Extended abstract

Beginning from the second half of the 20th century to the early 21st century, contemporary classical Western Music has undergone a critical transformation. One of the most prominent features of the avant-garde music, which has a very important role in this transformation,

*Bu makale, birinci yazar tarafından İTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Müzik Doktora Programında tamamlanmış olan "The Adaptation of Bağlama Techniques into Classical Guitar Performance" adlı doktora tezinden hazırlanmıştır.

is the search for new timbres, sounds and effects. This trend has affected classical guitar music and paved the way to various timbres, effects, complicated rhythms, use of dynamics over a very wide range, new notation systems and different tuning systems (scordatura). For the implementation of these features on the classical guitar, developing new techniques in classical guitar became unavoidable. The classical guitar is an appropriate instrument for the invention of new techniques with its box-shaped resonator, its nylon treble strings and bass strings made of nylon fiber wound with metal thread, and its playing style with the fingernails. Composers and guitarists used these advantages and created many contemporary techniques for the classical guitar.

In this article, the aim is to research and categorize contemporary techniques on classical guitar. Contemporary techniques are defined and the related excerpts from the contemporary classical guitar repertoire are given to show the notation and the use of the related techniques. Contemporary techniques are analyzed under seven headings in this article: percussive techniques, techniques to obtain microtones, use of a device, tapping techniques, multiphonics, prepared guitar and other techniques. Percussive techniques are among the most commonly used contemporary techniques that have been used in contemporary classical guitar music. Percussive techniques, which are certainly appropriate for new inventions considering the structure of the classical guitar, have been used in four different types. One of these types is using the classical guitar as a percussive instrument and playing the percussive effects with both hands anywhere on the guitar. Next, percussive effects can be created with the right-hand on the soundboard or strings while the left-hand fingers play the notes on the fretboard with the hammer-on and pull-off techniques. The other percussive technique types are the Bartók pizzicato and the snare drum effects.

Another common contemporary technique involves obtaining microtones from the classical guitar. Microtonal music has a significant place in the contemporary classical Western music. Microtones are the sounds smaller than a half tone. Due to the fact that the classical guitar frets are based on the equal temperament system, new techniques are crucial to achieve microtones. These techniques are analyzed under six headings: bending, tuning of a string, plucking behind the fretting finger, using a device for glissando, surface pizzicato and the horizontal vibrato. Another contemporary technique on classical guitar is the use of a device. It is analyzed that many timbres and effects could be created by using various tools such as the electric guitar slide, pencil, pocket ventilator and the pestle. These tools can stroke the strings, rub the strings or used to play glissando techniques. The fourth category, tapping techniques, are one of the conventional techniques of instruments such as Anatolian necked lute 'bağlama' and the electric guitar. It is started to be used on classical guitar in the late 20th century and by the early 21st century, it has become widespread on the classical guitar. The monophonic tapping techniques are commonly used in these pieces. Multiphonics were played with the woodwind instruments in contemporary classical Western music after the 1950s. Classical guitarists were influenced by these sounds and used them in their compositions. The last category that is analyzed in this article is the prepared guitar. The invention of the prepared piano resulted in various timbres and effects on the piano. Many composers applied this idea to the classical guitar successfully. There are also unique

contemporary techniques outside these categories. These are summarized in the 'other techniques' section. There is no standard notation for contemporary techniques on the classical guitar. The composers or guitarists often use their own symbols and description in their compositions. This causes problems for performers. In the 21st century, the search for contemporary techniques to obtain new timbres and sounds will continue and many more techniques will be created for the classical guitar. The important challenges for composers and guitarists are for a systemized pedagogy and a standard notation of contemporary classical guitar techniques.

Keywords: classical guitar, contemporary techniques, microtonal music, avant-garde, percussive techniques, multiphonics, prepared guitar

Giriş

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, çağdaş klasik Batı müziğindeki *avant-garde* akımlarla paralel biçimde, müzikteki yeni tını, ses ve efekt arayışları klasik gitar müziği için eser veren bestecileri ve gitaristleri etkilemiş ve bu anlayışla birçok eser bestelenmiştir. Çağdaş klasik gitar müziğindeki bu eserlerin ortak özellikleri; çeşitli tınılara, efektlere, renklere, karışık ritimlere, dinamiklerin çok geniş bir aralıkta kullanımına, yeni notasyon sistemlerine ve farklı akor düzenlerine (*scordatura*) sahip olmalarıdır.

Çağdaş klasik gitar müziğindeki bu özellikleri klasik gitarda ortaya çıkartmak için birçok çağdaş teknik yaratılmıştır. Klasik gitarın zengin bir renk paletine ve tını genişliğine sahip olması, ahşap ses kutusunun bulunması, klasik gitarda sağ el tırnaklarının kullanımı ve üç adet metal sarımlı bas ve üç adet naylon tel olması gibi unsurlar çalgıda çok çeşitli tekniklerin yaratılmasını kolaylaştıran faktörlerdir.

Günümüzde çağdaş klasik gitar müziğine eser kazandıran önemli bir besteci gitarist kuşağı bulunmaktadır. Bu kuşakta Leo Brouwer, Dusan Bogdanovic, Nikita Koshkin, Sergio Assad, Paulo Bellinati, Carlo Domeniconi, Roland Dyens, Andrew York gibi besteci gitaristler bulunmaktadır. Ayrıca klasik gitar için beste yapan ve gitarist olmayan besteci sayısı 20. yüzyılda çok artmış; çağdaş klasik gitar müziği için Elliott Carter, Michael Tippett, Darius Milhaud, Benjamin Britten, Luciano Berio, Ernst Krenek, Maurice Ohana, Goffredo Petrassi, Alberto Ginastera, Peter Maxwell Davies, Toru Takemitsu, Brian Ferneyhough, Giacinto Scelsi, William Walton gibi önemli besteciler eserler vermişlerdir.

Klasik gitarda çağdaş teknikler çok yaygın olarak kullanılmasına rağmen, bu alanda yapılmış akademik çalışmaların sayısı azdır. Bu makalenin amacı, çağdaş klasik gitar repertuarındaki eserleri inceleyerek, kullanılmış çağdaş teknikleri tespit etmek, bu tekniklerin analizini yapmak, notasyonlarını incelemek ve bu teknikleri sınıflandırmaktır. Makalede, klasik gitarda çağdaş teknikler yedi başlıkta incelenmiştir: vurmali teknikler, mikroton teknikleri, alet kullanımı, parmak vurma teknikleri, multifonikler, hazırlanmış gitar ve diğer teknikler.

Vurmalı Teknikler

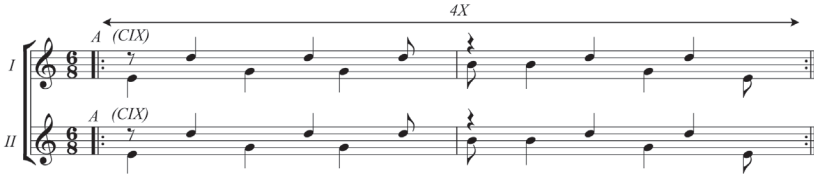
Klasik gitar, ahşap ses kutusu ile vurmalı teknikler için çok elverişli bir çalgıdır. 20. ve 21. yüzyılın bestecileri ve gitaristleri bu avantajı değerlendirmiş ve birçok yeni vurmalı teknik yaratmışlardır. Bu tekniklerde, klasik gitarın sapından, köprüsüne, tellerinden burgularının olduğu bölüme her parçasının vurmalı teknikler için kullanıldığı tespit edilmiştir. Vurmalı tekniklerin notasyonu konusunda bir standart yoktur. Her bir besteci ya da gitarist kendine özgü semboller yaratmış ve açıklamalar yazmıştır.

Klasik gitarda vurmalı teknikler dört şekilde çalınırlar:

1. Vurmalı bir çalgı çalarmış gibi birbirinden bağımsız sağ el ve sol elle çalınan teknikler.
2. Sol elin parmakları notaları vurma ve çekme tekniklerini kullanarak çalarken, sağ elle çalınan teknikler.
3. Bartók pizikato tekniği.
4. Trampet efekti.

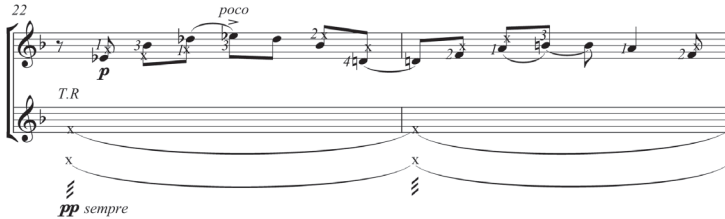
Paulo Bellinati'nin iki gitar için yazdığı *Jongo* adlı parçasındaki vurmalı bölüm ilk türün bir örneğidir. İki gitar partisinde de, tellere, gitar klavyesine ve ses kutusunun çeşitli yerlerine vurma için her iki elin kullanıldığı görülür. Besteci, notasyon için normal porteyi kullanmış ve açıklamalar yaparak her tele yerleştirdiği notaların hangi elle ve nerelere vurulacağını yazmıştır (Bellinati, 1993). Şekil 1'de vurmalı bölümün giriş ölçüsü gösterilmiştir.

İkinci tür için, Roland Dyens'in caz aranjmanı *A Night in Tunisia* adlı eser örnek verilebilir. Dyens, sağ elin ses kutusunun üstünde vurmalı etkiler yaparken, sol elin, vurma ve çekme teknikleri ile notaları çalacağını belirtmiştir (Dyens, 2002).

Şekil 1. Paulo Bellinati, *Jongo*, vurmalı bölüm giriş ölçüsü

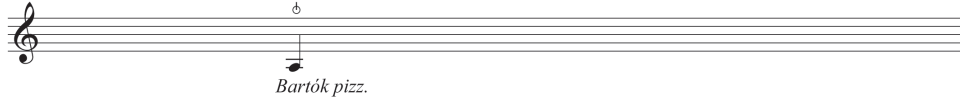
Şekil 2'de gösterilen 22. ve 23. ölçülerde, üzerinde çarpı işareti olan notalar, belirtilen sol el parmağıyla klavyeye vurularak çıkartılmaktadır. Aynı zamanda sağ el 'p' ve 'a' parmakları ses kutusu üstüne sürekli vurarak bir vurmalı efekti ortaya çıkartmaktadır.

Şekil 2. Roland Dyens, *A Night in Tunisia* aranjmanı, 22. ve 23. ölçüler

Özel bir pizikato türü olan 'Bartók pizikato', sağ el ile icra edilen vurmali teknikler içerisinde incelenebilir. Bu terim Macar besteci Béla Bartók'un soyadından gelmektedir. Bartók bu tekniği yaylı çalgılarda kullanmıştır. Bu teknikte sağ el, *forte fortissimo (fff)* gücünde bir çarpma sesi üretecek biçimde teli çok şiddetli biçimde çeker. Telin perdeler üzerine çarpmasıyla, vurmali bir efekt üretilir.

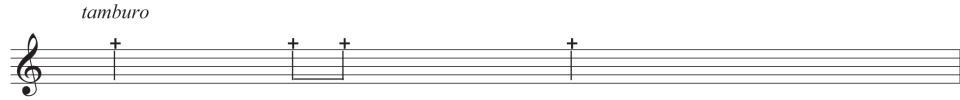
Bartok pizikato tekniği notasyon olarak, kısaltma (*Bartók Pizz*) ve özel bir sembol ile Şekil 3'de gösterilmiştir.

Şekil 3. Bartok pizikato tekniğinin notasyonu

Çağdaş klasik gitar müziğinde Nikita Koshkin'in *The Prince's Toys* adlı eserinin *Mechanical Monkey* isimli bölümünde, Bartók pizikato tekniği sağ el *mute* tekniğiyle 6. telde kullanılmıştır.

Çağdaş gitar repertuarındaki eserlerde, bir sol el tekniği olan 'trampet efekti' de çok kullanılan bir tekniktir. Bu tekniğin hedefi, gitarın telleriyle vurmali bir çalgı olan trampeti taklit etmektir. İlk örneklerine Francesco Tarrega'nın *Gran Jota* adlı eserinde rastlanır. Sol el parmağı, gitarın 5. ve 6. tellerini birleştirip bir perdede sabitler. Çıkan ses trampet sesine çok yakındır. Tarrega bu tekniğe *tamburo* ismini vermiştir. Şekil 4'te *Gran Jota* adlı eserde kullanılan trampet efektinin notasyonu gösterilmiştir.

Şekil 4. Trampet efektinin notasyonu

Çağdaş klasik gitar müziğinde, Nikita Koshkin bu efekti *The Prince's Toys* adlı eserin *Doll with Blinking Eyes* ve *Grand Puppet's Parade* bölümlerinde kullanmıştır. Bazı durumlarda trampet efekti, telleri sol el parmağıyla tutmak yerine, 2. ya da 5. tellerin klavyenin dışına, sırasıyla 1. ya da 6. tellerin berisine çekilip, o bölüme sabitlenmesiyle de elde edilebilir.

Mikroton Teknikleri

20. ve 21. yüzyıl boyunca mikrotonal müzik çağdaş klasik Batı müziğinin önemli bir türüdür. Mikroton terimi yarım sesten daha küçük aralıklar için kullanılır. Mikrotonal müzik çağdaş klasik Batı müziğinde, hem mikrotonlar üzerine kurulmuş eserleri, hem de eşit tempereman sistem dışındaki aralıkları kullanan müzikleri kapsar. Ayrıca Orta Doğu kültürlerinin makamsal müziklerinde, mikrotonlar müziğin çok önemli unsurlarıdır. Standart gitar klavyelerinde perdeler, eşit tempereman sistem üzerine ayarlanmıştır. Her perde yarım sestir.

Dolayısıyla klasik gitarda mikroton elde edebilmek için yeni tekniklere ihtiyaç duyulmuştur. Pek çok besteci ve gitarist bugüne kadar çeşitli teknikler denemişlerdir. Bu teknikler altı başlıkta incelenebilir:

1. Tel kaldırma
2. Tel Akortlanması
3. Basılan Perdenin Sol Tarafının Titreşimi
4. Aletlerle Kaydırma Yapılması
5. Yüzey pizikatosu
6. Yatay Vibrato

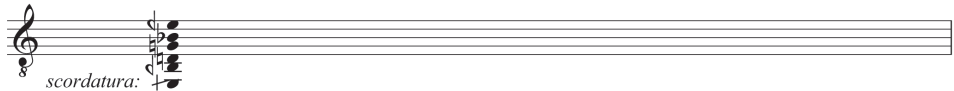
Tel kaldırma tekniğinde, sol elle telleri kaldırarak mikrotonlara ulaşılmıştır. Bir tel kaldırıldığında nota, perdesiz bir enstrümanda yapılan bir kaydırma gibi tizleşir. Makamsal eser düzenlemelerinde bu tekniğe rastlanmıştır. Örneğin, Ricardo Moyano'nun Aşık Veysel'in *Kara Toprak* adlı eserinin gitar düzenlemesinde ve Hasan Cihat Öter'in *Çökertme* düzenlemesinde ilgili makamın mikrotonlarını elde edebilmek için tel kaldırma tekniği kullanılmıştır. Şekil 5'te Ricardo Moyano'nun *Kara Toprak* düzenlemesinin giriş bölümü bulunmaktadır. Bu bölümde, Osmanlı/Türk Müziği teorisinde kullanılan bir komalık diyez kullanılmıştır. Moyano, nota kitapçığında bu koma sesin tel kaldırılarak verileceğini ifade etmiştir.

Şekil 5. Ricardo Moyano, Kara Toprak düzenlemesi, giriş bölümü

Ayrıca çağdaş klasik gitar müziğinde mikroton elde etmek için de tel kaldırma tekniği kullanılmıştır. Maurice Ohana *Tiento* adlı eserinde ve Yoshihisa Taira *Monodrame III* adlı eserinde tel kaldırma tekniğini kullanarak mikroton elde etmişlerdir.

Tel akortlanması tekniğinde, boş bir telin istenen bir mikroton için akort edilmesiyle mikrotonlara ulaşılmıştır. Akort edilen boş teldeki tüm perdeler akort edilen mikrotona göre değişim gösterir. Besteci Tolga Tüzün'e ait iki gitar için bestelenen *İki Minyatür* adlı eserde, gitarlardan birinin tüm telleri diğer gitardan çeyrek ses (50 cent) daha tiz akort edilmiştir. Brian Ferneyhough da bu tekniği *Kurze Schatten II* isimli eserinde kullanmıştır. Şekil 6'da Ferneyhough'un eserde istediği akort düzeni gösterilmiştir. Batı sistemindeki işaretlerin dışındaki semboller çeyrek sesleri belirtmektedir.

Şekil 6. Brian Ferneyhough, Kurze Schatten II, akort düzeni

Bir telin akordu icra anında da değiştirilebilir ve bu teknik tel akortlanması içinde incelenebilir. İcracı herhangi bir teli çalar ve ilgili burguyu çevirerek mikroton elde edebilir. Lo (1999), bu tekniği *scordatura-glissando* olarak adlandırmıştır. Bu teknik, Turgut Pöğün'ün *Makine Bozuluyor*

mu?, Tristan Murail'in *Tellur* adlı eserlerinde ve Carlo Domeniconi'nin *Circus Music* adlı eserinin *The Ural Magic Voice* ve *Don Cossacks* bölümlerinde kullanılmıştır.

Sol el parmağı ile klavye üzerinde bir perdeye vurulduğunda çalınan tel üzerinde iki farklı titreşim oluşur: biri güçlü biçimde duyulan telin sağ tarafındaki titreşim, diğeri daha az duyulan, telin sol tarafındaki titreşim. Schneider (1985), bu notaları iki-ses (*bi-tones*) olarak adlandırmıştır. Titreşen sağ taraf eşit tampere ses verdiği zaman, sol tarafın titreşimiyle mikrotonlara ulaşılır. Basılan perdenin sol tarafının titreşimi tekniğinde, sol el parmaklarından biri bir perdeye basar ve sonra sağ el, basılan perde ile üst köprü arasındaki teli çeker. Bu teknik Ceyhun Şaklar'ın *Anadolu Taklitleri No.3*, Carlo Domeniconi'nin *Sindbad* ve Gilbert Biberian'nın *Sonata* adlı eserlerinde kullanılmıştır.

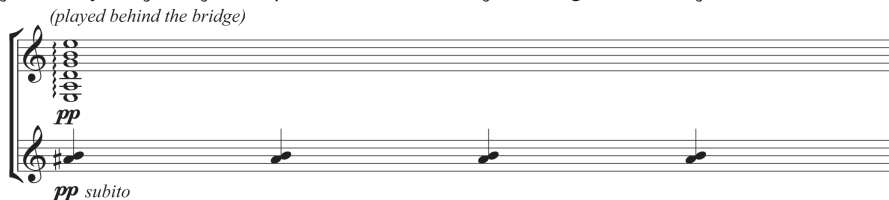
Şekil 7'de Ceyhun Şaklar'ın eserinin giriş bölümü bulunmaktadır. Şaklar tüm melodinin 4. telde çalınması gerektiğini belirtmiş ve notaların üzerine hangi perdeye basılacağını gösteren rakamlar koymuştur. Sol el parmakları bu perdelere basarken, sağ el basılan perdeyle üst köprü arasındaki teli çeker.

Klasik gitarda burguların bulunduğu bölümdeki telleri çalmak da bu tekniğe dahildir. Üst köprü üzerindeki teller titreştirildiğinde mikrotonlara ulaşılır. Genellikle bu bölümdeki tellerin çalınması çağdaş klasik gitar müziğinde bir efekt olarak kullanılmıştır. Bu teknik Alberto Ginastera'nın *Sonata*, Jaime M. Zenamon'un *Casablanca* adlı eserlerinde ve Nikita Koshkin'in *The Prince's Toys* eserinin *Tin Soldiers* adlı bölümünde kullanılmıştır.

Şekil 7. Ceyhun Şaklar, *Anadolu Taklitleri No. 3*, giriş bölümü

Şekil 8'de Jaime M. Zenamon'un eserinin 9. ölçüsü gösterilmiştir. Besteci, notaların içine çarpı işaretleri yerleştirmiş ve köprünün arkasından çalınacağını belirtmiştir.

Şekil 8. Jaime M. Zenamon, *Casablanca*, 9. Ölçü

Klasik gitarda aletlerle kaydırma yapılarak perdesiz bir çalgı çalıyor gibi birçok mikroton elde edilebilir. Bu aletler arasında elektro gitarda kullanılan *slide* aleti, kalemler, ve havan bulunmaktadır. Genellikle bu aletlerle hafifçe bir tele dokunulur ve kaydırmalar yapılır. Örneğin

Mustafa Tınc, *İki Elin Sesi* adlı iki gitar için yazdığı parçasında mikroton elde etmek için havan ile kaydırmalar yapmıştır.

Yüzey pizikatosunda sol el parmakları ve bazen de tırnakları, perdeye dokunmadan, bir tele ya da tellere hafifçe dokunur. İlgili tel çekildiğinde ve parmaklar klavye üzerinde hareket ettirildiğinde, perdesiz bir çalgıdaki kaydırma tekniği gibi mikrotonal efektler oluşur. Paulo Bellinati *Lun Duo*'da, Tristan Murail *Tellur*'da, Leo Brouwer *La Espiral Eterna*'da, Gilbert Biberian *Prisms II*'de mikrotonal efektler elde etmek için bu tekniği kullanmışlardır.

Şekil 9'da Leo Brouwer'ın eserinin ilgili bölümü gösterilmiştir. Besteci, notaların yanına çarpı işareti (x) yerleştirmiştir. Açıklamada tellere bastırılmayacağı, sadece dokunulacağı belirtilmiştir.

Şekil 9. Leo Brouwer, *La Espiral Eterna*

Mikroton tekniklerinde son teknik yatay vibratodur. Sol el parmağı ile bir perdeye basıldığında, basılı parmağın baskıyı azaltmadan yatay vibratodaki gibi teli sola ya da sağa doğru çekmesiyle mikroton elde edilebilir. Parmak sola hareket ettirildiğinde nota tizleşir, sağa hareket ettirildiğinde nota pestleşir. Kamran İnce'nin *MKG Variations* adlı eserinin gitar düzenlemesinde bu teknik kullanılmıştır.

Alet Kullanımı

Alet kullanımı tekniği, mikroton elde etmenin yanında birçok efekt yaratmak için de çağdaş klasik gitar müziğinde kullanılmaktadır. Bu aletlerden bazıları şunlardır: keman yayı, elektronik el vantilatörü, kalem, havan, demir çubuk. Örneğin Mustafa Tınc *İki Elin Sesi* adlı parçasında, elektronik müziktekinе benzer ses efektleri elde etmek için tellere sürtmek üzere bir havan kullanmıştır. Michael Quell *Enigma* adlı eserinde keman yayını klasik gitar tellerinin değişik bölgelerinde çalarak, çok değişik tınılar ve efektler elde etmiştir.

Bolivyalı besteci Jaime Zenamon iki gitar için yazdığı *Casablanca* adlı parçasında elektronik el vantilatörü kullanmış, vantilatörün pervanesini tellere çarpıtılarak kesintisiz bir tremolo sağlamıştır. Zenamon (2003), vantilatörün pervanelerine deri parçası veya törpü bezi iliştirilmesini önermiştir. Bu efekt elektro gitarlarda kullanılan *e-bow* aletinin efektine benzerdir. Şekil 10'da Zenamon'un eserinin 176. ve 185. ölçüleri arasındaki bölüm gösterilmiştir. Notasyonda iki gitar için de tremolo işareti kullanılmış ve vantilatör yazılmıştır.

Şekil 10. Jaime M. Zenamon, *Casablanca*, 176. ve 185. ölçüler arasındaki bölüm

Parmak Vurma Teknikleri

Klasik gitarda parmak vurma tekniği, dört tekniğin teker teker ya da farklı kombinasyonlarla bir arada çalınmasıyla oluşur. Bu teknikler şunlardır:

1. Sağ el parmak vurma tekniği
2. Sağ el parmak çekme tekniği
3. Sol el parmak vurma tekniği
4. Sol el parmak çekme tekniği

Parmak vurma tekniği, 1950'li yıllarda Jimmie Webster tarafından elektro gitarda kullanılmaya başlanmıştır. Elektro gitarda iki farklı parmak vurma tekniği kullanılmaktadır: Tek tel parmak vurma ve iki elle yapılan parmak vurma. Parmak vurma tekniği elektro gitarda Emmett Chapman, Stanley Jordan, Eddie Van Halen, Dave Celentano gibi gitaristler tarafından geliştirilmiştir. Akustik gitarda ise özellikle erken 21. yüzyılda, Andy McKee, Antoine Dufour gibi gitaristler bu tekniği sık sık vurmalı efektlerle birlikte kullanarak yeni bir akım başlatmışlardır.

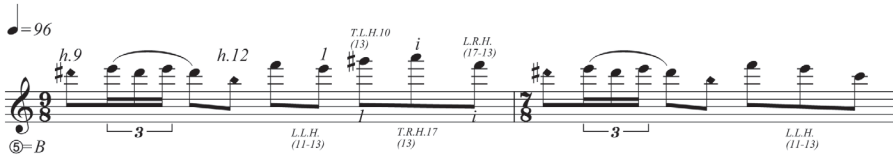
Parmak vurma tekniği, klasik gitarda naylon tellerin bulunması nedeniyle yaygın bir teknik olamamıştır. Elektro ve akustik gitarlardaki çelik tellerde parmak vurma tekniği ile ses çıkarmak rahatken, klasik gitardaki naylon tellerde bu teknikle ses çıkarmak zordur. Ama klasik gitardaki bakır tellerde bu teknik rahatlıkla uygulanabilir. Çağdaş klasik gitar müziğinde Roland Dyens, Andrew York, Nikita Koshkin, Ceyhun Şaklar, Tristan Murail, Leo Brouwer gibi bazı besteciler ve gitaristler bu tekniği kullanmışlardır.

Örneğin Ceyhun Şaklar, *Folk Fantasy* adlı eserinde dört parmak vurma tekniğini de kullanmıştır. Şaklar'ın teknikleri Tablo 1'de açıklanmıştır.

Tablo 1. Ceyhun Şaklar'ın Folk Fantasy eserindeki parmak vurma tekniklerinin açıklamaları

Kısaltmalar	Açıklamalar
L.L.H. (11-13) <i>Legato Left Hand</i>	11. perdede bulunan parmak, bir önceki notada seslendirilmiş ve yerinden hareket ettirilmemiş olan 13. perdede bulunan parmağa doğru legato çekişi yapmalıdır.
T.R.H. 10: <i>Tap Left Hand</i>	Bir önceki notada seslendirilmiş olan sol el parmağı kendi perdesinde dururken, diğer bir sol el parmağı 10. perdeye vurarak sesi elde etmelidir.
T.R.H. 17: <i>Tap Right Hand</i>	Bir önceki notada seslendirilmiş olan sol el parmağı kendi perdesinde dururken, 'i' veya 'm' parmağı ile 17. perdeye vurarak sesi elde etmelidir.
L.R.H. (17-13): <i>Legato Right Hand</i>	17. perdede bulunan sağ el parmağı, önceki notalarda seslendirilmiş olan 13. perdede bulunan sol el parmağına doğru legato çekişi yapmalıdır.

Şekil 12'de Ceyhun Şaklar'ın *Folk Fantasy* adlı eserinin 1. ve 2. ölçüleri verilmiştir.

Şekil 12. Ceyhun Şaklar, Folk Fantasy, 1. ve 2. ölçüler

Şaklar, *Folk Fantasy* eserinde hem basılan perdenin sol tarafının titreşimi tekniğini kullanarak mikrotonlar elde etmiş, hem de parmak vurma teknikleri kullanarak geleneksel gitar teknikleriyle elde edilemeyecek efektler yakalamıştır (Şaklar, 2008).

Ceyhun Şaklar, iki gitar ve orkestra için bestelediği *Konçertant Fantazi* adlı eserinde ise tek telde parmak vurma tekniğini uygulamıştır. Şekil 11'deki 282. ölçüde Ceyhun Şaklar, *tapping* kelimesi, bağ çizgileri ve ilgili parmakların rakam ve harfleriyle bu tekniği göstermiştir.

Şekil 11. Ceyhun Şaklar, Konçertant Fantazi, 282. ölçü

Mustafa Tınç, *İki Elin Sesi* adlı eserinde çeşitli parmak vurma teknikleri kullanmıştır. Şekil 13'deki 221. ve 237. ölçü arasındaki bölümde, parmak vurma ile kaydırma tekniği, sağ el parmak çekme tekniğiyle akor oluşturma gibi yeni teknikler bulunmaktadır.

Şekil 13. Mustafa Tınç, İki Elin Sesi, 221. ve 237. ölçüler arasındaki bölüm

Tınç (2008), bu eserde kullandığı parmak vurma tekniklerini bağlama çalgısından etkilenerek bulunduğunu belirtmiştir.

Multifonikler

Multifonikler çıkartma teknikleri, özellikle tahta nefesli çalgılar için 20. yüzyıl çağdaş klasik müziğinde geliştirilmiştir. Schneider'e (1985) göre multifonikler, alışılmadık performans teknikleriyle,

bir sesin içindeki bazı doğuşkanların öne çıkmasıyla ya da parmak değişimleriyle yeni doğuşkanlar yaratıldığında oluşur. Multifonikler, doğal armonik sesleri elde etmek için kullanılan teknikteki gibi klavyenin belli noktalarından elde edilir. Örneğin, herhangi bir sol el parmağı altıncı telde 6. perdenin demirinin üstüne ya da 3. perdenin demirinin sol yanının üstüne dokundurularak çalınırsa, bazı multifonikler elde edilir. William Bland'ın flüt ve gitar için yazdığı *An Impression by Crumb* adlı eserinde multifonikler kullanılmıştır.

Hazırlanmış Gitar

Besteci John Cage avant-garde akım içinde yeni ses ve efektlerin arayışı için tellerinin üzerine ya da aralarına pek çok objenin yerleştirildiği 'hazırlanmış piyano'nun kaşifidir. Klasik gitar da, altı teli ile birlikte bu tür bir yerleştirmeye elverişli bir çalgıdır. Besteciler ve gitaristler genellikle hazırlanmış gitarın notasyonu için ayrıntılı tarifler yapmışlardır. Hazırlanmış gitara örnek olarak Mustafa Tınç'ın *İki Elin Sesi* adlı eseri verilebilir. Şekil 14'te 63-64 ölçülerde, ikinci gitarın tellerine kağıt takılması besteci tarafından istenmiştir.

Şekil 14. Mustafa Tınç, *İki Elin Sesi*, 63-64 ölçüler.

Bu ölçülerde tellerin arasına bir parça kağıt yerleştirilip, bazı notalar bu kağıt tellerin arasındayken çalınır. Ortaya hem basılan notalar, hem de değişik efektler çıkar.

Diğer Çağdaş Teknikler

Pek çok çağdaş gitarist ve besteci, 20. yüzyılın ikinci yarısında ve erken 21. yüzyılda yeni teknikler keşfedip kullanmakta ve bu tekniklere farklı isimler vermektedir. Bu tekniklerden biri, sol el ya da sağ el tırnaklarının ya da bir penanın bas teller üzerinde sürütülmesi ve bir efekt yaratılmasıdır. Bu teknik Carlo Domeniconi'nin *Circus Music* adlı eserinin *Duck Race* ve *The Yogi Who Disappears Through the Key Hole* adlı bölümlerinde, Nikita Koshkin'in *The Prince's Toys* adlı eserinin *Doll with Blinking Eyes* ve *Grand Puppet's Parade* bölümlerinde, Leo Brouwer'ın *La Espiral Eterna* ve Paulo Bellinati'nin *Lun Duo* adlı eserlerinde kullanılmıştır.

Bir diğer teknik, sağ el parmaklarının avuç içindeki bölümlerinin tüm tellere hızlıca sürütülmesidir. Bu teknikte aşağı yukarı hareketlerle bir efekt yaratılmış olunur. Paulo Bellinati (2005) bu tekniği *esfregato* olarak adlandırmıştır. Rafael Andia sağ el baş parmağının avuç içindeki bölümünü benzer bir efekt yaratmak için kullanmıştır. Andia (2010) bu tekniği 'tırnaksız *rasgueado*' olarak adlandırmıştır.

Rafael Andia'nın kullandığı farklı bir teknik ise; '*Elitron* Gürültüsü'dür. Bu teknikte altıncı tel, 5. ve 8. perdelerin arasında herhangi bir yerden sol el işaret parmağıyla klavye dışına itilir ve sağ el ile normal şekilde çekilerek bir efekt elde edilir.

Sonuç

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren klasik Batı müziğini etkileyen akımlar klasik gitar repertuarını etkilemiş, bu akımların özellikleri klasik gitar eserlerinde de karşılıklarını bulmuştur. Ancak bu etkileşim, klasik batı müziği romantik dönem özelliklerinin gitar repertuarına geç yansımaları şeklinde meydana gelmemiştir. 19. yüzyılda Batı sanatları romantik döneme geçerken klasik gitar müziği; Giuliani, Sor, Aguado, Carulli ve Carcassi gibi besteci gitaristlerle altın çağını yaşasa da, eserler klasik dönem özelliklerini korumuşlardır. 1950'lerden itibaren ise, *avant-garde* müzikler klasik gitar repertuarı için beste yapan müzisyenleri hemen etkisi altına almıştır.

Bu hızlı etkinin önemli nedenlerinden biri, hızla gelişen kitle iletişim araçları sayesinde bestecilerin sanat akımlarını takip edebilmesi ve gelişmelerden haberdar olabilmeleridir. Bir diğer neden ise, yeni akımlarda tını, ses ve efekt arayışlarının önemli bir yere sahip olması ve klasik gitarın böyle bir etkiye çok rahat cevap verebilmesidir. Klasik gitar hem çok sesli bir çalgı olması, hem de yapısı ve çalım şekli itibarıyla yeni tekniklere çok açıktır.

Besteciler ve gitaristler bu olanağı değerlendirmiş ve eserlerinde yeni tınılar elde edebilmek için birçok çağdaş teknik yaratmışlardır. Vurmalı teknikler, mikroton teknikleri, alet kullanımı, parmak vurma teknikleri, multifonikler ve hazırlanmış gitar denemeleri klasik gitarda çağdaş tekniklerin ne kadar çeşitli ve yaygın olduğunun göstergesidir.

Bu konudaki önemli bir eksiklik ortak bir notasyonun yaratılmamasıdır. Hemen hemen her besteci veya gitarist kendi sembollerini kullanmış ve kendi açıklamalarını yazmıştır. Klasik gitarda çağdaş tekniklerin notasyonu hakkında yazılacak kitaplar, makaleler ve organize edilecek konferanslar, söz konusu olan eksikliği gidermede büyük rol oynayacaktır.

Kaynaklar

- Bellinati, P., (2005). *Lun Duo*, 4, Guitar Solo Publications-197, San Francisco, USA.
- Bellinati, P., (1993). *Jongo*, 17, Guitar Solo Publications-104, San Francisco, USA.
- Dyens, R., (2002). *Night and Day: 10 Jazz Arrangements*, 11, Guitar Solo Publications-250, San Francisco, USA.
- Lo, Wen-Tzu., (1999). *A Comparative Study of the Guitar and the Chinese Lute Pipa: An Overview of Their Origins, Construction and Techniques*, 97, UMI Press, Ball State University, Indiana, USA.
- Schneider, J., (1985). *The Contemporary Guitar*, 126, University of California Press, Los Angeles, USA.
- Şaklar, C., (2008). Kişisel görüşme.
- Tınc, M., (2008). Kişisel görüşme.
- Zenamon, J. M., (2003). *Casablanca*, 1, Edition Margaux, Berlin, German